

روایت لیلة الرغائب از منظر شیعه و اهل سنت / اعمال مخصوص شب رغبت‌ها

لیلة الرغائب شبی است که خداوند خواسته تا بندگانش با میل و رغبت به سوی عبادتش بشتابند و ساعتی را به اقامه نماز و استغفار و مناجات با پروردگارشان به سرآورند و رحمت و مغفرت او را طلب کنند.

لیلة الرغائب شبی است که خداوند خواسته تا بندگانش با میل و رغبت به سوی عبادتش بشتابند و ساعتی را به اقامه نماز و استغفار و مناجات با پروردگارشان به سرآورند و رحمت و مغفرت او را طلب کنند.

به گزارش خبرگزاری مهر، چند سالی است که به اشتباه عنوان «شب آرزوها» برای «لیلة الرغائب» یعنی اولین شب جمعه ماه رجب در کشور باب شده است. خلاصه روایت پیامبر اسلام (ص) به نقل از کتاب اقبال الاعمال سید ابن طاووس به این صورت است: «پیامبر گرامی اسلام در ضمن حدیثی که در آن فضائل ماه رجب را بیان می کردند فرمود از شب جمعه اول این ماه غفلت مورزید، زیرا این شب، شبی است که فرشتگان آن را «لیلة الرغائب» می نامند؛ زیرا زمانی که یک سوم از شب جمعه اول این ماه سپری می شود، هیچ فرشته ای در آسمان ها و زمین باقی نمی ماند مگر آنکه در کعبه و پیرامون آن گرد می آیند؛ خداوند بر آن ها نظر افکنده و خطاب به آن ها می گوید: ای فرشتگان من، هر حاجتی دارید از من بخواهید. فرشتگان می گویند: پروردگارا، حاجت ما از تو این است که روزه داران ماه رجب را بیامری. خداوند (تبارک و تعالی) می فرماید: چنین کردم؛ سپس پیامبر اسلام (ص) فرمود: هر کس پنج شنبه اول ماه رجب را روزه بگیرد و بین نماز مغرب و عشا ۱۲ رکعت نماز بخواند و در حال سجده حاجت خود را از خداوند بخواهد، ان شاء الله تعالی حاجتش برآورده می گردد.» [۱]

«لیلة الرغائب» شبی است که خداوند خواسته است تا بندگانش با میل و رغبت به سوی عبادتش بشتابند و پس از نماز مغرب و گشودن روزه خویش، ساعتی را به اقامه نماز و استغفار و مناجات با پروردگارشان به سرآورند و بخشش و رحمت و مغفرت او را طلب کنند.

روایت لیلة الرغائب از منظر شیعه و اهل سنت

الف) لیلة الرغائب در نزد اهل سنت

علمای اهل سنت این روایت را جعلی دانسته و انجام این نماز را بدعت می دانند از این رو پیروان خود را از انجام آن باز می دارند هر چند این عمل در بین عوام از اهل سنت انجام می گیرد.

حافظ ابن رجب از علمای اهل سنت درباره این نماز می گوید: «و اما نماز، در ماه رجب؛ هیچ گونه نماز مخصوصی که مختص به همین ماه باشد، به پایه صحت نرسیده است و احادیثی که درباره فضیلت صلاة الرغائب در نخستین جمعه ماه رجب روایت شده، دروغ، باطل و نادرست می باشد و این نماز به نزد جمهور علما بدعت می باشد»؛ و نخستین بار، پس از سال ۴۰۰ هجری نمایان شد، به همین خاطر پیشینیان شناختی از آن نداشتند و در مورد آن صحبت نکردند.» [۲]

همچنین یکی دیگر از علمای اهل سنت در این باره می گوید: «از احادیث ساختگی حدیثی است در فضیلت جمعه اول ماه رجب که خواندن نماز رغائب و ... را از اعمال این شب می داند» [۳]

ب) لیلة الرغائب در نزد شیعه

در میان شیعه اولین بار این روایت توسط سید ابن طاووس در کتاب اقبال آورده شده و پس از آن توسط علامه مجلسی در کتاب شریف بحارالانوار با ذکر سلسله سند آن یعنی ذکر نام کسانی که روایت را تا پیامبر اسلام (ص) نقل کرده اند بیان کرده است.

در سلسله سندی که علامه مجلسی ذکر کرده افرادی مانند ابو عبدالله الحسین بن علی، مسموسم (یا سموسم) و یا سمرسم، ابی الفتح نورخان عبد الواحد اصفهانی، عبد الواحد بن راشد الشیرازی وجود دارد که خود علامه آنها را مجهول می داند و می نویسد: «در کتاب های رجالی و غیره، مشخص نیست وی ثقه است یا نه» [۴]

از این رو یقیناً سند این روایت ضعیف است؛ ولی شیوه و روش علما و مراجع شیعه بر آن است که در روایاتی که دستور به عبادتی را مطرح کردند و سند آنها ضعیف است حکم به استحباب می کنند و دلیل آنها روایاتی است که می فرماید اگر ثواب عملی از سوی پیامبر به کسی رسید و آن را انجام داد و بعداً معلوم شد که پیامبر آن را نفرموده خداوند ثواب آن عمل را به او می دهد؛ مثلاً امام صادق (ع) در روایتی می فرماید: «مَنْ بَلَغَهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ الثَّوَابِ فَعَمِلَهُ كَانَ أَجْرُ ذَلِكَ لَهُ وَإِنْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ اللَّهُ ص لَمْ يَقُلْهُ»؛ اگر کسی ثواب عملی از سوی پیامبر به او برسد و بر طبق آن عمل نماید، خداوند ثواب آن عمل را به او می دهد ولو اینکه رسول خدا (ص) این کلام را نفرموده باشد «[۵] البته این امر خاص به نماز و اعمال اولین شب جمعه ماه رجب نیست، بلکه در بسیاری از مستحبات جاری است و علما بر طبق آن فتوا می دهند.

لیلة الرغائب شب رغبت ها است

آیت الله جوادی آملی در یکی از جلسات درس اخلاق خود، لیلة الرغائب را شب رغبت ها برشمرده و بیان می کند: امیدواریم که در لیلة الرغائب رغبت ما با رهبت ما هماهنگ باشد. هم از قهر و جلال خدا راهب باشیم، هم به مهر و جمال خدا راغب باشیم؛ رغبت یعنی میل نه آرزو. لیلة الرغائب به معنای شب آرزوها نیست، بلکه شب رغبت ها و گرایش ها و مجذوب شدن هاست لذا آن انجذاب و گرایش و میل و شوق را می گویند رغبت، در برابر رهبت. خدای سبحان جَنَّتَی دارد که ما را به آنها ترغیب کرده و برای روح ما هم بهشتی دارد که ما را به آن هم ترغیب کرده است.

وی اظهار داشت: در بخش پایانی سوره مبارکه «قمر» چنین آمده ﴿إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَهَرٍ * فِي مَقْعَدٍ صِدْقٍ عِندَ مَلِيكٍ مُقْتَدِرٍ﴾ یعنی مردان باتقوا بهشتی دارند همین (جَنَّتَاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ) جنت جسم و بدن است و لذایذ مادی که در آن نهر غسل جاری است نهر آب جاری است نهر شیر جاری است نهر خمر جاری است این انهار چهارگانه در این بهشت هست. اما یک بهشت دیگری دارد که آن برای روح ماست و این را با واو عطف بیان نکرده بلکه فرمود: ﴿إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَهَرٍ * فِي مَقْعَدٍ صِدْقٍ عِندَ مَلِيكٍ مُقْتَدِرٍ﴾ نه «و فی» (فِي مَقْعَدٍ صِدْقٍ عِندَ مَلِيكٍ مُقْتَدِرٍ) آن جَنَّتَی برای روح ماست برای جان ماست که نزد خدا قرار بگیریم.

آیت الله جوادی آملی می افزاید: اوساط اهل ایمان، رغبتشان در لیلة الرغائب به ﴿جَنَّتَاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ است و اوحدی از اهل ایمان گذشته از اینکه ﴿جَنَّتَاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ را طالب هستند ﴿فِي مَقْعَدٍ صِدْقٍ عِندَ مَلِيكٍ مُقْتَدِرٍ﴾ را هم مورد رغبت و میل و گرایش و انجذاب خود قرار می دهند آن گاه درباره چنین گروهی گفته می شود: ﴿وَلَمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّاتٍ﴾ هم جَنَّتَی بدن است هم جَنَّتَی جان است هم لَدَّتَی روح است هم لَدَّتَی تن است که ان شاءالله در لیلة الرغائب به این رغبت ها بار می یابیم.

اعمال شب «لیلة الرغائب»

اولین پنج شنبه ماه رجب را روزه می داری، چون شب جمعه داخل شود، ما بین نماز مغرب و عشا، دوازده رکعت نماز به جای می آوری، هر دو رکعت با یک سلام به این ترتیب که در هر رکعت یک مرتبه سوره «حمد» و سه مرتبه «سوره قدر» و دوازده مرتبه «سوره توحید» می خوانی و هنگامی که از نماز فارغ شدی هفتاد مرتبه می گویی: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ الْأُمِيِّ وَعَلَى آلِهِ [وَأَلِ مُحَمَّدٍ]؛ خدایا! بر محمد پیامبر درس ناخوانده و خاندانش درود فرست.

سپس به سجده می روی و هفتاد مرتبه می گویی: سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ: پاک و منزّه است پروردگار فرشتگان و روح. آنگاه سر از سجده بر می داری و هفتاد مرتبه می گویی: رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَتَجَاوَزْ عَمَّا تَعْلَمُ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيُّ الْأَعْظَمُ؛ پروردگارا! مرا بیامرز و بر من مهرورز و از آنچه از من می دانی بگذر، تو خدای برتر و بزرگ تری. دوباره به سجده می روی و هفتاد مرتبه می گویی: سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ: پاک و منزّه است پروردگار فرشتگان و روح.

سپس حاجت خود را می طلبی که به خواست خدا برآورده خواهد شد. آگاه باش زیارت حضرت رضا (ع) در ماه رجب مستحب است و انجام آن در این ماه امتیاز خاصی دارد، همان گونه که انجام عمره در ماه رجب فضیلت دارد تا جایی که روایت شده انجام آن در این ماه، در فضیلت همتای حج است و نیز نقل شده: حضرت سجاد (ع) در ماه رجب به عمره مشرف شده بود، و شب و روز نزد کعبه نماز می خواند، و در حالی که پیوسته در سجده بود این ذکر از زبان ایشان شنیده می شد: عَظَمَ الدُّنْبُ مِنْ عَبْدِكَ قَلِيحُسُنِ الْعَقْوُ مِنْ عَيْدِكَ: گناه از بنده ات بزرگ شده، پس بگذر گذشت از سوی تو زیبا باشد.

ثواب نماز لیلة الرغائب

از فضیلت های روزه ماه رجب این است که به سبب انجام آن، گناهان بسیار آمرزیده می شود، و نیز نمازی در شب اولین جمعه آن شده که هر که آن را به جای [رلم&](#); آورد هنگام شب اول قیام حق تعالی، ثواب آن را به نیکوترین صورت و با روی گشاده و درخشان و زبانی گویا به سوی [رلم&](#); او می فرستد، پس به او می گوید: ای حبیب من تو را بشارت باد که از هر شدت و سختی نجات یافتی، بنده می گوید تو کیستی؟ به خدا سوگند من چهره ای زیباتر از چهره تو ندیدم، و سخنی شیرین تر از سخن تو نشنیدم، و بویی بهتر از بوی [رلم&](#); تو نبویدم! پاسخ می دهد: من ثواب آن نمازم که در فلان شب، از فلان ماه، از فلان سال به جای آوردی [رلم&](#); امشب نزد تو آمدم تا حقت را ادا کنم، و مونس تنهایی تو باشم، و هراس را از تو برگیرم و هنگامی [رلم&](#); که در صور (شیپور قیامت) دمیده شود، در عرصه قیامت سایه ای بر سرت خواهم افکند، پس خوشحال باش که خیر هرگز از تو جدا نخواهد شد.

پی نوشت:

۱. سید بن طاووس، اقبال الاعمال، ج ۲، ص ۶۳۲
۲. ثعالی، لطائف المعارف، ص ۳۲۸
۳. عجلونی جراحی، اسماعیل، کشف الخفاء و مزیل، ج ۲، ص ۴۱۷
۴. بحار الانوار، ج ۱۰۴، ص ۱۲۳
۵. احمد بن محمد برقی، المحاسن، ج ۱، ص ۲۵